

MILJØ brevkassen

Graviditet og laboratoriearbejde

For de fleste er graviditet en lykkelig begivenhed, som også er forbundet med mange spørgsmål. Nogle af disse kan handle om arbejdsmiljøet.

Et foster er mere følsomt end en voksen person, og der stilles derfor større krav til gravidens arbejdsmiljø. Generelt skal arbejdsmiljøet helst være så sikkert, at særlige foranstaltninger for gravide er overflødige. Vær også opmærksom på, at både kvinder og mænds evne til at få sunde og raske børn kan blive påvirket inden der er tænkt på en graviditet, f.eks. ved skade på æg eller sædceller eller nedsat frugtbarhed.

Arbejdstilsynets vejledning

Arbejdsgiveren skal altid risikovurdere arbejdet, og arbejdspladsvurderingen skal forholde sig til gravide.

Arbejdstilsynet gennemgår i en vejledning nogle påvirkninger – f.eks. fysiske, biologiske og kemiske – som kan udgøre en fare for gravide og ammende. Vejledningen anviser også nogle forholdsregler, hvis beskyttelsen ikke vurderes at være tilstrækkelig. Det kan være arbejdsmiljøforbedringer, ændret tilrette-

læggelse af arbejdet eller omplacering. Under kemiske påvirkninger nævner Arbejdstilsynet nogle af de mange påvirkninger, som kan være farlige for den gravide og fostre.

Ved vurdering af det kemiske arbejde, som gravide udfører, bør der ifølge Arbejdstilsynet være særlig opmærksomhed omkring arbejde med stoffer og materialer, som er mærket med en række R-sætninger. R-sætninger erstattes gradvist frem mod år 2015 af H-sætninger (Hazard Statements). Nogle H-sætninger svarer til en R-sætning, mens andre er nye eller kombinationer. I en overgangsperiode vil man kunne finde kemikalier med henholdsvis R- og H-sætninger.

Risikovurdering

I graviditetens første tre måneder er fostret mest sårbart, og en tidlig information til arbejdsgiveren giver bedre muligheder for at træffe beskyttende foranstaltninger.

Den gravide, arbejdslederen og arbejdsmiljøorganisationen har normalt selv gode forudsætninger for at risikovurdere arbejdet. Men er der komplicerende

faktorer, kan man vælge at inddrage en arbejdsmiljørådgiver – eller den gravide kan vælge at blive henvist til en arbejdsmedicinsk klinik. En lægelig vurdering kan resultere i forslag om ændringer på arbejdspladsen. Men dagpengelovens § 12 stk. 2 giver i yderste konsekvens også mulighed for en fraværsmedling, hvis "arbejdets særlige karakter medfører risiko for fosteret eller graviditet".

Laboranter er en af de fire faggrupper, som specifikt nævnes i forbindelse med "rådgivning af gravide" på Arbejdsmedicinens online informationssystem.

Graviditetspolitik

På arbejdspladsen vil der normalt være et fælles ønske om at fastholde gravide i arbejdet, hvis det er sundhedsmæssigt forsvarligt. Arbejdspladsen bør have en graviditetspolitik. Alene processen med at udforme graviditetspolitikken har stor forebyggelsesværdi, fordi den sætter fokus på de påvirkninger, som alle ansatte kan blive udsat for. Både arbejdsmiljø- og samarbejdsudvalg må involveres i udformning af en graviditetspolitik.

Kemiske påvirkninger

Ved vurdering af det kemiske arbejde, som gravide udfører, bør der være særlig opmærksomhed omkring arbejdet med stoffer og materialer mærket med nedenstående R- og H-sætninger.

R-sætninger

- R39: Fare for varig alvorlig skade på helbred
- R40: Mulighed for kræftfremkaldende effekt
- R45: Kan fremkalde kræft
- R46: Kan forårsage arvelige genetiske skader
- R48: Alvorlig sundhedsfare ved længere tids påvirkning
- R49: Kan fremkalde kræft ved indånding
- R60: Kan skade forplantningsevnen
- R61: Kan skade barnet under graviditeten
- R62: Mulighed for skade på forplantningsevnen
- R63: Mulighed for skade på barnet under graviditeten
- R64: Kan skade barnet i ammeperioden
- R68: Mulighed for varig skade på helbred.

H-sætninger

- H340: Kan forårsage genetiske defekter
- H341: Mistænkt for at forårsage genetiske defekter
- H350: Kan fremkalde kræft
- H350i: Kan fremkalde kræft ved indånding

- H351: Mistænkt for at fremkalde kræft
- H360: Kan skade forplantningsevnen eller det ufødte barn
- H361: Mistænkt for at skade forplantningsevnen eller det ufødte barn
- H362: Kan skade børn, der ammes
- H370: Forårsager organskader
- H371: Kan forårsage organskader.

Også på stoffer, blandinger eller materialer, som beviseligt medfører en farlig optagelse gennem huden, skal der være særlig fokus i gravide og ammendes arbejdsmiljø. De har følgende R- og H-sætninger:

R-sætninger

- R21: Farlig ved hudkontakt
- R24: Giftig ved hudkontakt
- R27: Meget giftig ved hudkontakt
- R39/24: Giftig, fare for alvorlig skade på helbred ved hudkontakt
- R39/27: Meget giftig, fare for varig, alvorlig skade på helbred ved hudkontakt
- R48/21: Farlig, alvorlig sundhedsfare ved længere tids påvirkning ved hudkontakt
- R48/24: Giftig, alvorlig sundhedsfare ved længere tids påvirkning ved hudkontakt
- R68/21: Farlig, mulighed for varig skade på helbred ved hudkontakt.

Fortsættes næste side

Kemiske påvirkninger fortsat

H-sætninger

- H310: Livsfarlig ved hudkontakt
- H311: Giftig ved hudkontakt
- H312: Farlig ved hudkontakt
- H370: Forårsager organskader ved hudkontakt
- H371: Kan forårsage organskader ved hudkontakt
- H372: Forårsager organskader ved længerevarende eller gentagen eksponering ved hudkontakt
- H373: Kan forårsage organskader ved længerevarende eller gentagen eksponering ved hudkontakt.

Til stoffer/materialer som beviseligt medfører en farlig optagelse gennem huden hører tillige "H"-stoffer på Arbejdstilsynets grænseværdiliste (Bek. nr. 507 af 17.05.2011 om grænseværdier for stoffer og materialer). H betyder her, at stoffet kan optages gennem huden, og må ikke forveksles med de nye H-mærkningssætninger.

Arbejde med ovenstående stoffer i pulverform samt arbejde med flygtige stoffer bør undgås. Stoffer og materialer, der er mærket med andre R- og H-sætninger, kan også have effekter, som fosterets celler kan være følsomme overfor. Derfor skal der også foretages en konkret vurdering, når den gravide arbejder med eller udsættes for følgende stoffer og materialer:

- Hormonforstyrrende stoffer
- Stoffer og materialer, der er omfattet af kræftbekendtgørelsen (Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 908 om foranstaltninger til forebyggelse af kræfttrisikoen ved arbejde med stoffer og materialer). Der kan eksempelvis være nogle blandinger, som anses for kræftfremkaldende fra 0,1% i hht kræftbekendtgørelsen, men som først skal mærkes med R40 eller H351 fra 1%.
- Flygtige stoffer og organiske opløsningsmidler
- Bekæmpelsesmidler
- Tungmetaller
- Anæstetisgasser
- Kvælende gasser.

Miljøbrevkassen

Har du et arbejdsmiljøproblem kan Miljøbrevkassen måske hjælpe. Du kan skrive til: miljoebrevkassen@dl-f.dk. Redaktionen består af Jørgen Stage Johansen og Vivian Plesner (brevkasseredaktører) og Trine Hjorth Nielsen (faglig sekretær).

LITTERATUR

1. Gravides og ammendes arbejdsmiljø, At-vejledning A.1.8, januar 2009
2. Rådgivning af gravide, Arbejdsmedicinens online informationssystem, www.armoni.dk
3. Retningslinjer for gravide medarbejders arbejdsforhold, Københavns Universitet, 2011 (bilag opdateret af Erik Lindgren, Alttox)
4. Fasthold den glade begivenhed, En vejledning om graviditet og arbejde i industrien, Industriens Branchearbejdsmiljøråd, 2001 med tillæg "Graviditetspolitik i laboratoriet".
5. Graviditet og arbejde, Søren Dahl og Jan Schmidt, Arbejdsmiljørådets Servicecenter, 2000.